

Πρέπει όλοι να προσέξουμε αυτό το βιβλίο τώρα!
EMMA WATSON, ηθοποιός-ακτιβίστρια

Από τον
βραβευμένο με
ΝΟΜΠΕΛ
ΕΙΡΗΝΗΣ
2018

η

ΔΥΝΑΜΗ

των

ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΕΝΟΣ ΓΙΑΤΡΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΑΣΗ

DR DENIS MUKWEGE

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η δύναμη των γυναικών**

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: **The Power of Women**

Από τις Εκδόσεις Flatiron, Νέα Υόρκη 2021

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: **Dr Denis Mukwege**

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: **Αριάδνη Μοσχονά**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: **Μαριάνθη Κιουρτσόγλου – Ηρακλής Καρελίδης**

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: **Τζίνα Γεωργίου**

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: **Ελένη Σταυροπούλου**

© Dr Denis Mukwege, 2021

International Rights Management: **Susanna Lea Associates**

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2022

Πρώτη έκδοση: **Σεπτέμβριος 2022**

Έντυπη έκδοση **ISBN 978-618-01-4626-4**

Ηλεκτρονική έκδοση **ISBN 978-618-01-4627-1**

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

DR DENIS MUKWEGE

η

ΔΥΝΑΜΗ

των

ΓΥΝΑΙΚΩΝ

**Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΕΝΟΣ ΓΙΑΤΡΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΑΣΗ**

Μετάφραση: Αριάδνη Μοσχονά

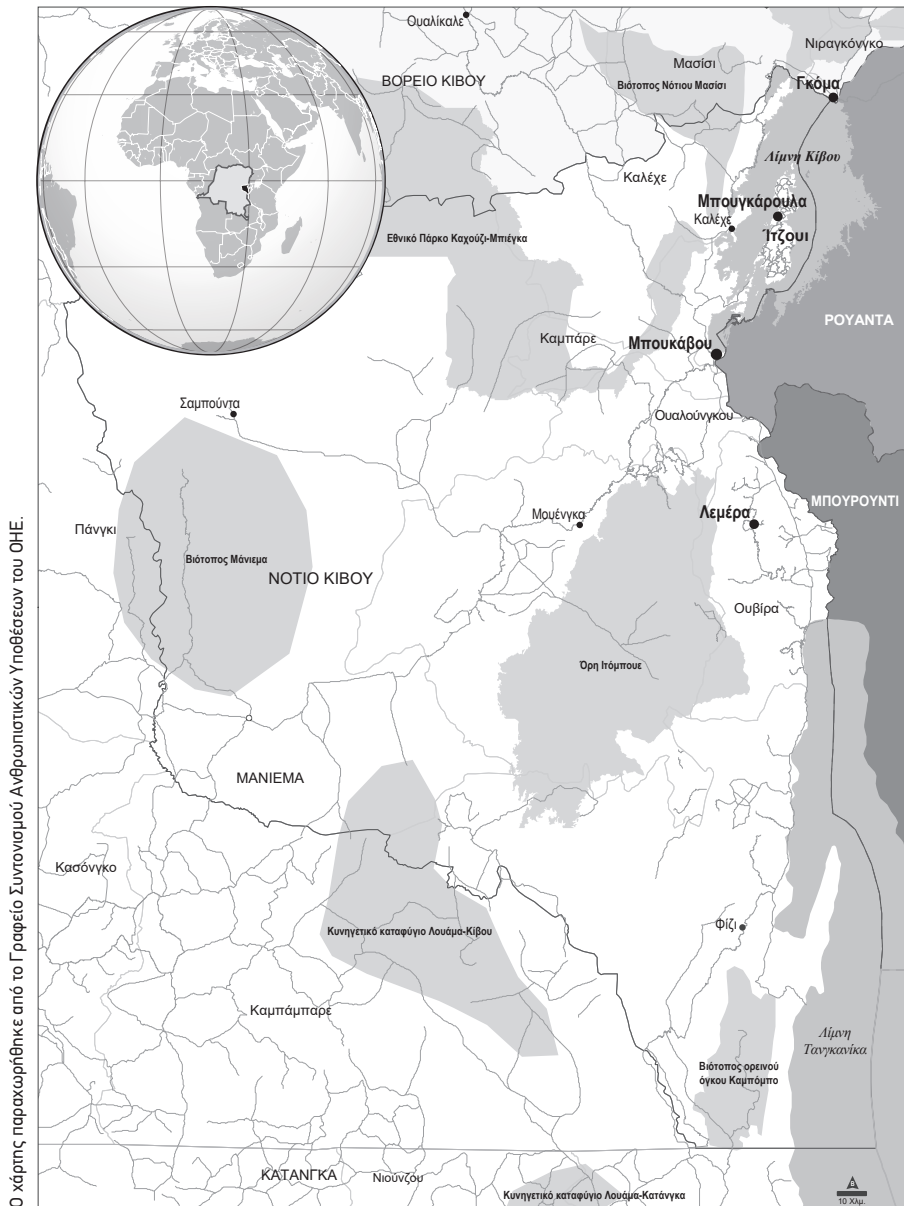
*Στη μητέρα μου, στη γυναίκα μου,
στις κόρες μου και στις αδελφές μου.
Σε όλα τα θύματα σεξουαλικής βίας.*

Τα ονόματα των ασθενών μου έχουν αλλάξει
στις περισσότερες περιπτώσεις, με εξαίρεση όσες
δεν επιθυμούσαν να παραμείνουν ανώνυμες ή
ταυτοποιούνται στο κείμενο χάρι στη δημόσια δράση τους.

Περιεχόμενα

<i>Χάρτης</i>	10
<i>Εισαγωγή</i>	11
1. Η μητρική γενναιότητα	21
2. Μια γυναικεία υγειονομική κρίση	53
3. Κρίση και ανθεκτικότητα	84
4. Πόνος και δύναμη	128
5. Με τα δικά του λόγια	167
6. Σπάζοντας τη σιωπή	205
7. Παλεύοντας για δικαιοσύνη	247
8. Αναγνώριση και μνήμη	294
9. Άντρες και ανδρισμός	331
10. Ηγεσία	367
<i>Συμπέρασμα</i>	407
<i>Ευχαριστίες</i>	430
<i>Σημειώσεις</i>	432

Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό - Νότιο Κίβου

Εισαγωγή

Είναι ασυνήθιστο ένας άντρας να διεξάγει καμπάνιες για να διεκδικήσει τα δικαιώματα των γυναικών. Το γνωρίζω. Το έχω νιώσει σε συζητήσεις με φίλους, σε κοινωνικές συναναστροφές, ενίοτε και σε επαγγελματικές συναντήσεις. Έχω επισημάνει τα βλήματα μη κατανόησης και τις γεμάτες απορία εκφράσεις. Μια στις τόσες εισπράττω εχθρότητα, είτε ανοιχτή είτε συγκαλυμμένη. Ορισμένοι βρίσκουν τις επιλογές μου ύποπτες ή ακόμα και απειλητικές.

Θυμάμαι κάποιες προσκλήσεις σε δείπνο νωρίτερα στη σταδιοδρομία μου, στο Κονγκό και στην Ευρώπη, όταν ερχόταν η σειρά μου να μιλήσω για τη δουλειά μου. Εξηγούσα πως είμαι γυναικολόγος και διευθύνω ένα νοσοκομείο το οποίο εξειδικεύεται στη θεραπεία τραυμάτων που οφείλονται σε βιασμό. Και πως οργανώνω καμπάνιες διεκδίκησης των γυναικείων δικαιωμάτων. Έπεφτε σιωπή στο τραπέζι, ή κάποιος έκανε ευγενικά μια σχετική ερώτηση κι έπειτα άλλαζε θέμα συζήτησης.

Αυτές τις στιγμές της αμήχανης σιωπής, διέκρινα επίσης συμπόνια στα μάτια άλλων καλεσμένων: τι τρομερή δουλειά, και πόσο θα πρέπει να παλεύω με την ταυτότητά μου, τους φανταζόμενους να σκέφτονται. Είχα υιοθετήσει μια στρατηγική,

να δίνω έμφαση στο πόσο ευτυχισμένος ήταν ο γάμος μου και στο γεγονός πως είχα παιδιά, λες και αυτό θα με έκανε να φαντάζω πιο «φυσιολογικός» ή θα με καθιστούσε πιο προσιτό.

Επιστρέφοντας μετά στη βάση μου, ξάπλωνα στο κρεβάτι μου ή στο δωμάτιο του ξενοδοχείου μου, και το έφερα βαρέως που είχα νιώσει την ανάγκη να δικαιολογηθώ. Αυτό το συναίσθημα θα είναι οικείο σε οποιονδήποτε έχει αισθανθεί το τίμημα πως δεν «κολλάει» με τους άλλους λόγω καταγωγής, ταυτότητας ή εμπειρίας.

Άλλες φορές, ο κόσμος γύρω μου γινόταν πιο ωμός. Θυμάμαι μια συζήτηση μ' έναν παλιό μου φίλο, έναν συμμαθητή από το σχολείο που έγινε πολιτικός στην επαρχία μου. Τα λόγια του ηχούν ακόμα στο μυαλό μου, τόσα χρόνια αργότερα. «Μου φαίνεται πως από τότε που ασχολείσαι με τη σεξουαλική βία έχεις αρχίσει να σκέφτεσαι σαν γυναίκα», μου είχε πει κάποτε. Παρότι κάτι τέτοιο θα έπρεπε να εκληφθεί ως κομπλιμέντο, η δική του πρόθεση δεν ήταν αυτή.

Θυμάμαι την καθησυχαστική αίσθηση και τη ζεστασιά που ένιωσα όταν ανακάλυψα τα γραπτά και τη δουλειά του Στίβεν Λιούις, ενός Καναδού διπλωμάτη και ακτιβιστή που υπήρξε ακαταπόνητος διεκδικητής για τα θύματα του AIDS/HIV στην Αφρική και γενικότερα για τα γυναικεία δικαιώματα. Ο Στίβεν με έκανε να συνειδητοποιήσω πως υπήρχαν κι άλλοι άντρες που σκέπτονταν όπως εγώ. Τον θεωρώ πλέον αγαπητό φίλο.

Μπορεί να θεωρείτε πως δε θα χρειάζεται πια να εξηγώ τις επιλογές μου ύστερα από δύο δεκαετίες φροντίδας και περιθάλψης επίσησασών από τη σεξουαλική βία, όμως κάνετε λάθος. Και δε δυσκολεύονται μόνο οι άντρες να το κατανοήσουν.

Πριν από μερικά χρόνια συμμετείχα σε μια συνάντηση με

μια υψηλόβαθμη αξιωματούχο των Ηνωμένων Εθνών στην Πόλη της Νέας Υόρκης. Συμφώνησε να με δεχτεί, μαζί με κάποια άλλα άτομα που δραστηριοποιούνταν για τα γυναικεία δικαιώματα και την επίλυση της σύρραξης στην πατρίδα μου, τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό. Φτάσαμε ως τους επάνω ορόφους του κτιρίου της και μας οδήγησαν στο γραφείο της, με το μεγάλο τραπέζι συνεδριάσεων και την εξαιρετική θέα πάνω από τον Ιστ Ρίβερ, με το Κούνινς και το Μπρούκλιν στο βάθος.

Με κατέλαβε εξαπίνης μια επιθετική ανάκριση. «Γιατί είστε εσείς εδώ και μιλάτε για τα δικαιώματα των γυναικών στο Κονγκό, και όχι οι γυναίκες του Κονγκό;» μου πέταξε η οικοδέσποινα από τη θέση της στο τραπέζι. «Δεν υπάρχουν Κονγκολέζες που να μπορούν να μιλήσουν για τα θέματά τους;»

Ο λόγος για τον οποίο βρισκόμουν εκεί ήταν να ζητήσω τη στήριξη του ΟΗΕ σε πρωτοβουλίες ώστε να ακουστούν οι γυναίκες φωνές στο Κονγκό. Το νοσοκομείο και το ίδρυμά μου έχουν βοηθήσει επιζήσασες να βρουν τη δύναμη στην ενότητα και έχουν υποστηρίξει μεμονωμένα άτομα να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στον δημόσιο λόγο και στην προώθηση των στόχων τους. Θα γνωρίσετε πολλές από αυτές τις γυναίκες, που αποτελούν πηγή έμπνευσης, σ' αυτό το βιβλίο.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως δικαίως η αξιωματούχος του ΟΗΕ ήταν επιφυλακτική απέναντι σ' έναν άντρα που ερχόταν να διεκδικήσει για τον εαυτό του ένα βήμα που ανήκει στις γυναίκες. Είναι ένα εύλογο ερώτημα, στο οποίο απαντώ πάντοτε ευχαρίστως.

Από τη μεριά μου, όποτε δέχομαι τέτοιου είδους ερωτήσεις, στο πλαίσιο κάποιου δείπνου ή στα γραφεία του ΟΗΕ, επανέρχομαι στις βασικές μου πεποιθήσεις. Υποστηρίζω τις γυναίκες επειδή είμαστε ίσοι – επειδή τα γυναικεία δικαιώματα είναι ανθρώπινα δικαιώματα, και με εξοργίζει η βία που

υφίστανται οι συνάνθρωποί μου. Πρέπει να αγωνιζόμαστε για τις γυναίκες συλλογικά.

Ρόλος μου υπήρξε πάντα να δυναμώνω τις φωνές άλλων που η περιθωριοποίηση τους στερεί τις ευκαιρίες να πουν την ιστορία τους. Στέκομαι στο πλάι τους, ποτέ μπροστά από αυτές.

Όπως θα διαβάσετε, από πολλές απόψεις έγινα κατά τύχη φεμινιστής και διεκδικητής. Δεν υπήρξε τίποτα αναπόδραστο στη διαδρομή της ζωής μου. Ξεκίνησα να γίνω γιατρός, κάτι που αποτελούσε ήδη μεγαλόπνοο σχέδιο για ένα παιδί γεννημένο σε μια καλύβα μια εποχή που το Κονγκό ήταν βελγική αποικία. Όμως η ζωή μου διαμορφώθηκε από γεγονότα πέρα από τον έλεγχό μου, και πρωτίστως από τους πολέμους που από το 1996 ρημάζουν το Κονγκό, και τις γυναίκες ιδιαίτερα, υπό το ως επί το πλείστον αδιάφορο βλέμμα του υπόλοιπου κόσμου.

Οι συγκυρίες με ανάγκασαν να γίνω ειδικός στη θεραπεία τραυμάτων βιασμού. Οι ιστορίες των ασθενών που συνάντησα και περιέθαλψα με οδήγησαν να δραστηριοποιηθώ σε έναν πολύ ευρύτερο αγώνα ενάντια στην αδικία και την ωμότητα που υφίστανται οι γυναίκες. Η αναγνώριση της «από τα κάτω» καμπάνιας μου με οδήγησε να απευθυνθώ σ' εσάς διαμέσου αυτών των σελίδων.

Η ζωή μου είναι συνυφασμένη με τη σπαρασσόμενη από τον πόλεμο χώρα μου. Η ταραχώδης ιστορία της, της εκμετάλλευσης και των συρράξεων, κραυγάζει ζητώντας πολύ ευρύτερη κατανόηση. Η αναταραχή των τελευταίων είκοσι πέντε ετών, της πιο ολέθριας σύρραξης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με πάνω από πέντε εκατομμύρια νεκρούς ή αγνοούμενους, αφέθηκε να κάνει μεταστάσεις χωρίς επίλυση από το 1996. Γράφω για την τραγωδία του Κονγκό με την ελπίδα πως θα ενθαρρύνω πολιτικούς στη Δύση και αλλού να ασχοληθούν

ενεργά, να δραστηριοποιηθούν προς την κατεύθυνση της ειρήνης και της δικαιοσύνης που διακαώς ποθεί ο λαός του Κονγκό. Ωστόσο δεν έχω γράψει μια αυτοβιογραφία, και ούτε βέβαια ένα βιβλίο που επιδιώκει να ερμηνεύσει πλήρως τους πολέμους του Κονγκό.

Το βιβλίο αυτό είναι ένας φόρος τιμής στη δύναμη όλων των γυναικών, και ιδιαίτερα αυτών που με ανέθρεψαν, με εκπαίδευσαν και με ενέπνευσαν. Όπως θα δείτε στο κεφάλαιο 1, ξεκινώ από την αρχή, με τη γυναίκα που αντιμετώπισε κίνδυνο και αβεβαιότητα προκειμένου να με φέρει στον κόσμο – και μόλις μερικές μέρες αργότερα κλήθηκε να με σώσει από την ασθένεια. Η αντοχή και η γενναιότητα που επέδειξε η μητέρα μου κατά τη γέννησή μου είναι εφάμιλλη μόνο της αφοσίωσής της σ' εμένα και στα υπόλοιπα παιδιά της καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής της. Εκείνη διαμόρφωσε τις αντιλήψεις του νεαρού άντρα στον οποίο εξελίχθηκα, ενώ επίσης με ώθησε, ενίοτε και χρησιμοποιώντας την καλοπροαίρετη τέχνη της μητρικής χειραγώγησης, να κυνηγήσω τα όνειρά μου και να γίνω γιατρός. Εκείνη υπήρξε η πρώτη μου ηρωίδα.

Σ' αυτές τις σελίδες, δίπλα στη μητέρα μου βρίσκονται πολλές άλλες που με κινητοποίησαν με το θάρρος και την καλοσύνη τους, με την ανθεκτικότητα και την ενεργητικότητά τους. Είναι ακτιβίστριες, δικηγόροι, ή πανεπιστημιακοί, καθώς επίσης και ασθενείς μου ή επιζήσασες από τη σεξουαλική βία που τις έχω γνωρίσει στα χρόνια της δουλειάς μου στο Κονγκό και στα ταξίδια μου στην Κορέα, στο Κοσσυφοπέδιο, στο Ιράκ, στην Κολομβία ή στις Ηνωμένες Πολιτείες, μεταξύ άλλων.

Το τοπίο μπορεί να φαντάζει ζοφερό, διότι οι ζωές πολλών γυναικών που εμφανίζονται σε αυτό το βιβλίο έχουν, όπως και η δική μου, επισκιαστεί από τη βία. Όμως η καθεμία από τις γυναίκες αυτές αποτελεί φως λαμπερό και έμπνευ-

ση, καταδεικνύοντας πώς τα καλύτερα ένστικτα της ανθρωπότητας – η αγάπη, το να μοιραζόμαστε τις σκέψεις μας, η προστασία των άλλων – μπορούν να θριαμβεύσουν και στις χειρότερες δυνατές περιστάσεις. Αυτές είναι ο λόγος που κι εγώ συνεχίζω με υπομονή για τόσο πολλά χρόνια. Αυτές είναι ο λόγος που δεν έχασα ποτέ την πίστη και τα λογικά μου, ακόμα και όταν η δουλειά μου, ο αγώνας με τις συνέπειες της μοχθηρίας, λίγο έλειψε να με καταβάλει.

Προτού συνεχίσω, θέλω να εξηγήσω τη γλώσσα που επέλεξα να χρησιμοποιήσω. Είναι ένα πεδίο ναρκοθετημένο, καθώς οι όροι και οι ταμπέλες που χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε τα άτομα που έχουν υποστεί σεξουαλική βία είναι σημαντικοί παρότι πάντα ατελείς. Θα παρατηρήσετε πως χρησιμοποιώ τους όρους «ασθενής», «θύμα» και «επιζήσασα» για να περιγράψω πολλές από τις γυναίκες σε αυτό το βιβλίο.

«Ασθενής» είναι ο πιο ουδέτερος όρος και δεν απαιτεί ιδιαίτερες εξηγήσεις. Κάθε άτομο που περιέθλησα είναι ασθενής.

Η λέξη «θύμα» είναι πιο αμφιλεγόμενη, διότι συνδέεται με αδυναμία και τείνει να προκαλεί οίκτο. Μπορεί να κάνει το υποκείμενο να ακούγεται παθητικό ή ευάλωτο και είναι επίσης το αντίθετο της λέξης «θύτης».

Η λέξη «επιζήσασα/επιζήσασα» είναι πλέον δημοφιλής όταν περιγράφουμε οποιοδήποτε άτομο έχει υποστεί σεξουαλική βία. Εμπεριέχει περισσότερη ενεργητικότητα, ζωντάνια και δυναμική. Ωστόσο, ορισμένες φεμινίστριες συγγραφείς βρίσκουν και αυτό τον όρο προβληματικό, διότι θεωρούν πως εξισώνει τον βιασμό με κάποιο τραυματικό γεγονός που σου αλλάζει τη ζωή, όπως μια απόπειρα δολοφονίας ή ένα αεροπορικό δυστύχημα. Μπορεί επίσης να ενισχύει τις προσδο-

κίες μας πως μια γυναίκα θα ξεπεράσει την εμπειρία και τα τραύματά της, ενώ εκείνη μπορεί να μη νιώθει έτσι.

Προσπαθώ να χρησιμοποιώ αυτές τις διαφορετικές ταμπέλες με πολύ συγκεκριμένους τρόπους, και αναλόγως ποια μου φαίνεται πιο αρμόζουσα. Πολλές από τις ασθενείς μου καταφθάνουν ως θύματα, διότι έτσι βλέπουν τον εαυτό τους. Έχουν υποστεί τις πιο σοβαρές μορφές σεξουαλικής επίθεσης, συχνά και απόπειρα δολοφονίας. Αυτές τις πρώτες στιγμές, καμία άλλη λέξη δε φαντάζει κατάλληλη για γυναίκες που έχουν ξυλοκοπηθεί, βιαστεί ομαδικά, πυροβοληθεί, ακρωτηριαστεί ή αφεθεί να λιμοκτονήσουν.

Αξιοποιώντας όμως τη δική τους εσώτερη δύναμη, επιδιώκουμε να τις μετατρέψουμε σε επιζήσασες, με την πιο ακριβή έννοια του όρου. Θέλουμε να νιώσουν πως έχουν ξεπεράσει το μαρτύριό τους. Οι δράστες επιχείρησαν να τους αφαιρέσουν τη ζωή ή να καταστρέψουν την αξιοπρέπειά τους, όμως εμείς κάνουμε ό,τι περνάει από το χέρι μας για να τις αποκαταστήσουμε σωματικά και ψυχικά. Αν μια γυναίκα εισαχθεί νιώθοντας θύμα, θέλουμε να φύγει με την αυτοπεποίθηση επιζήσασας. Η διαδικασία αυτή είναι η πεμπτουσία της δουλειάς μας στο νοσοκομείο του Πάνζι, το οποίο ίδρυσα το 1999.

Έχω περάσει χρόνια συζητώντας με επιζήσασες. Μου έδειξαν μεγάλη εμπιστοσύνη καθώς μου εκμυστηρεύτηκαν πολύ προσωπικές λεπτομέρειες σχετικά με τις εμπειρίες, τα συναισθήματα, τους φόβους και τις ελπίδες τους. Συχνά η συγκεκριμένη δουλειά είναι οδυνηρή, όμως αυτό που με κινητοποιεί ως ακτιβιστή είναι η πεποίθηση πως απ' όλες αυτές τις δοκιμασίες μπορεί να προκύψει κάτι θετικό: πως ενδεχομένως να συμβάλω, για λογαριασμό των επιζησασών, στο να γίνει ο κόσμος μας καλύτερος για τις γυναίκες.

Στα τελευταία κεφάλαια του βιβλίου παραθέτω τρόπους

καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών, που πηγάζουν από την οπτική μου ως γιατρού που έχει εργαστεί σε εμπόλεμη ζώνη και ως ακτιβιστή που έχει ταξιδέψει ευρέως ώστε να ακούσει γυναίκες σε όλο τον κόσμο. Σας προτρέπω να δείτε το Κονγκό, το οποίο ακόμα χαρακτηρίζεται ενίοτε ως «παγκόσμια πρωτεύουσα των βιασμών», ως ένα παράθυρο στη χείριστη ακρότητα της σεξουαλικής βίας, αυτής της μάστιγας σε όλη την υφήλιο. Πρόκειται για πανανθρώπινο πρόβλημα που υπάρχει σε σπίτια και επιχειρήσεις, σε πεδία μάχης και σε δημόσιους χώρους, ανά την υφήλιο.

Η εμπειρία μου με έχει διδάξει πως τα βαθύτερα αίτια της σεξουαλικής βίας, και τα επακόλουθά της, είναι όμοια παντού. Όπως πάντα, οι διαφορές μεταξύ μας σε επίπεδο φυλής, εθνικότητας, γλώσσας και κουλτούρας είναι πολύ λιγότερο σημαντικές από τα κοινά μας στοιχεία.

Η μάχη ενάντια στη σεξουαλική βία ξεκινά με γυναίκες και άντρες που λένε τη γνώμη τους ανοιχτά. Μία στις τρεις γυναίκες παγκοσμίως έχει υποστεί είτε σωματική είτε σεξουαλική βία κάποια στιγμή στη ζωή της, σύμφωνα με τον ΟΗΕ Γυναικών. Σχεδόν μία στις πέντε γυναίκες στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει βιώσει βιασμό ή απόπειρα βιασμού κατά τη διάρκεια της ζωής της, σύμφωνα με τα Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Ασθενειών. Δεν μπορούμε να πολεμήσουμε το φαινόμενο χωρίς να αναγνωρίσουμε δημοσίως πόσο ευρέως διαδεδομένο είναι.

Ευτυχώς, όλο και περισσότερες γυναίκες σηκώνουν το πέπλο της σιωπής γύρω από το ζήτημα αυτό, χάρη σε δεκαετίες δουλειάς των φεμινιστικών ομάδων και χάρη στο πιο πρόσφατο ρηξικέλευθο κίνημα #MeToo.

Κι όμως, πολλές από αυτές αφήνονται στην τύχη τους από το ποινικό σύστημα. Κρίνοντας από τις εξαιρετικά σπάνιες επιτυχείς διώξεις βιαστών, ακόμα και σε χώρες με επαρκώς

χρηματοδοτούμενα και μη διεφθαρμένα νομικά συστήματα, ο βιασμός παραμένει ουσιαστικά αποποινικοποιημένος σε όλο τον κόσμο. Στις εμπόλεμες ζώνες, στρατιώτες χρησιμοποιούν τον βιασμό σαν όπλο πολέμου και έχουν ακόμα λιγότερους λόγους να φοβούνται μήπως καταλήξουν στη φυλακή.

Έχει σημειωθεί πρόοδος, παρότι κυρίως στα χαρτιά, μέσω πιο αυστηρών εγχώριων νόμων και διεθνούς νομοθεσίας που έχει σχεδιαστεί για να προστατεύει τις γυναίκες κατά τη διάρκεια των συρράξεων. Οι γυναίκες παντού εξακολουθούν να φοβούνται να πάνε στην αστυνομία για να καταγγείλουν τον βιασμό, ή το θεωρούν χάσιμο χρόνου. Θα παραθέσω τρόπους με τους οποίους οι δυνάμεις επιβολής της τάξης και οι νομοθέτες θα μπορούσαν να διασφαλίζουν τις γυναίκες και πρωτίστως να αποτρέπουν τους βιαστές.

Παρότι το βιβλίο αυτό μιλά κυρίως για τις γυναίκες, δεν αφορά μόνο τις γυναίκες. Ευελπιστώ άνθρωποι κάθε φύλου να το διαβάσουν και να αποκομίσουν κάτι για τον εαυτό τους. Χρειαζόμαστε περισσότερους ενεργούς συμμετέχοντες στον αγώνα για την ισότητα των φύλων. Οι άντρες δε θα έπρεπε να νιώθουν πως δεν τους κατανοούν, ή πως πρέπει να δικαιολογούνται, όπως έκανα κάποτε εγώ, όταν βγαίνουν μπροστά για να υποστηρίξουν αδελφές, θυγατέρες, συζύγους, μητέρες, φίλες, τους συνανθρώπους τους.

Οι γυναίκες δεν μπορούν να λύσουν το πρόβλημα της σεξουαλικής βίας μόνες τους· οι άντρες πρέπει να αποτελέσουν μέρος της λύσης.

Οι άντρες εξακολουθούν να είναι οι κυρίαρχοι της πολιτικής εξουσίας σε όλες τις χώρες, όχι μόνο όντας πρόεδροι, πρωθυπουργοί και μέλη των κοινοβουλίων που θεσπίζουν τους νόμους μας. Η επιρροή τους εκτείνεται στην κορυφή των θρησκευτικών σωμάτων και στους οργανισμούς σε επίπεδο

κοινότητας που συχνά έχουν πολύ πιο ισχυρή επίδραση στην ατομική συμπεριφορά και στις αντιλήψεις από τους απόμακρους εθνικούς ηγέτες.

Προκειμένου να μειώσουμε τη σεξουαλική βία, χρειαζόμαστε δράση και δέσμευση σε όλη την πυραμίδα της εξουσίας των κοινωνιών μας, από την κορυφή ως τη βάση. Πέρα από το να εξετάσω τον ρόλο των ηγετών, θα αφιερώσω ένα από τα τελευταία κεφάλαια στη σημασία αυτού που αποκαλώ «θετικό ανδρισμό» και στη γονεϊκότητα. Θα εξηγήσω πώς πρέπει να εκπαιδύσουμε τα αγόρια διαφορετικά προκειμένου να μη διαιωνίζεται ο καταστροφικός κύκλος των έμφυλων σχέσεων που υποβιβάζει τις γυναίκες σε πολίτες δεύτερης διαλογής.

Η δουλειά μου είναι μακροπρόθεσμη και καμιά φορά απελπιστικά αργή. Ως γιατρός, μπορώ να εξετάσω μια ασθένεια, να διαγνώσω την πηγή του προβλήματος, κι έπειτα να εργαστώ για να το λύσω με θεραπεία ή χειρουργικά. Ως ακτιβιστής, πρέπει να δίνω μάχες για να αλλάξω μυαλά, αντιλήψεις και συμπεριφορές. Είναι ένας αγώνας όχι με την ασθένεια ή το ανατομικό ελάττωμα, αλλά με πολύ πιο επίμονους αντιπάλους: τις διακρίσεις, την άγνοια και την αδιαφορία.

Η ικανοποίηση έρχεται τις σπάνιες μα εμψυχωτικές στιγμές της προόδου. Κατά τις δύομισι δεκαετίες του ακτιβισμού μου, οι στιγμές αυτές έχουν αθροιστεί σε σημαντικά κέρδη για τη συλλογική κατανόηση της σεξουαλικής βίας.

Ελπίδα μου είναι το βιβλίο αυτό να συμβάλει περισσότερο σε ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα της σύγχρονης εποχής: στην καμπάνια μου για τα γυναικεία δικαιώματα. Μαζί μπορούμε να καταστήσουμε τον εικοστό πρώτο αιώνα έναν αιώνα με μεγαλύτερη ισότητα, δικαιοσύνη και ασφάλεια για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Η μητρική γενναιότητα

Η μητέρα μου είχε υπομείνει και είχε θριαμβεύσει δύο φορές πρωτύτερα, για να γεννήσει τις δύο μεγαλύτερες αδελφές μου. Όταν άρχισαν οι συσπάσεις την τρίτη φορά, σ' εμένα, ήταν εξοικειωμένη με την αίσθηση μα εξίσου τρομαγμένη. Καθώς πήγαινε πέρα δώθε μες στο σπίτι μας, ο πόνος και οι φάσεις του τοκετού φαινόταν να ακολουθούν το συνηθισμένο τους μοτίβο, όμως η έκβαση κάθε άλλο παρά βέβαιη ήταν. Θα μπορούσε η μοίρα, με όλη της την αδιάφορη βαναυσότητα, να την υποβάλει στην οδύνη της δυστοκίας, στις διάφορες επιπλοκές του τοκετού που θα μάθαινα αργότερα απέξω κι ανακατωτά;

Αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, δεν υπήρχαν και πολλές ελπίδες. Η μητέρα μου ήταν μόνη, με εξαίρεση μια γειτόνισσα που βρισκόταν στο πλευρό της από τη στιγμή που έσπασαν τα νερά. Τις αδελφές μου τις είχε στείλει σε φιλικά σπίτια. Ο πατέρας μου έλειπε, καθώς σπούδαζε στα νότια της επαρχίας.

Η γειτόνισσα μουρμούριζε λόγια υποστηρικτικά και ενθαρρυντικά. Ακολουθούσε τη μητέρα μου σε κάθε της βήμα όταν εκείνη στεκόταν στα πόδια της, και της σκούπιζε το μέτωπο

όταν ξάπλωνε. Ετοίμασε μια λάμα ξυραφιού για την τελευταία πράξη της γέννας, ωστόσο δεν είχε καμία ιατρική γνώση.

Βρισκόμασταν στο έτος 1955. Το σπίτι μας ήταν ένα τυπικό κατάλυμα των φτωχών Μαύρων οικογενειών της εποχής: σαθροί τοίχοι από ξύλο και τούβλα σ' ένα χονδροειδώς παραλληλόγραμμο σχήμα, με μια πρόχειρη στέγη από φύλλα λαμαρίνας να μας προστατεύει από τις τροπικές νεροποντές που πέφτουν ολοχρονίς στο Κονγκό. Ήταν η πιο υποτυπώδης ανθρώπινη κατασκευή, που απαντάται ακόμα όπου οι οικογένειες πρέπει να προστατευτούν διαθέτοντας πενιχρά μέσα.

Το σπίτι ήταν μονόχωρο και είχε φτιαχτεί στα γρήγορα δίπλα σε άλλα χαμόσπιτα που στέγαζαν κονγκολέζικες οικογένειες που είχαν φτάσει στο Μπουκάβου αναζητώντας μια νέα ζωή. Ένα μικρό ψαροχώρι στις όχθες της λίμνης Κίβου παλιότερα, το Μπουκάβου είχε αναπτυχθεί σε αποικιακό φυλάκιο αυτού που τότε ήταν γνωστό ως Βελγικό Κονγκό.

Το Μπουκάβου βρίσκεται στην ανατολική πλευρά αυτής της αχανούς έκτασης, μιας περιοχής που έχει το μέγεθος της Δυτικής Ευρώπης ή του τμήματος των Ηνωμένων Πολιτειών ανατολικά του ποταμού Μισισσιπή. Το Κονγκό βρίσκεται ακριβώς νότια του ισημερινού, κοντά στο μέσο του κόσμου και στην καρδιά της Αφρικής, κι ας μη δίνει αυτή την αίσθηση. Ελάχιστα μέρη υπήρξαν τόσο σαγηνευτικά, κι έχουν καταστεί αντικείμενο τόσο σκοτεινών φαντασιώσεων, όσο το Κονγκό, όντας παράλληλα τόσο παρεξηγημένα και περιφρονημένα.

Καθώς βρισκόταν αντιμέτωπη με τη λοταρία του τοκετού, τι να περνούσε άραγε από το μυαλό της μητέρας μου ενώ διπλωνόταν στα δύο από τον πόνο ή αναπαυόταν ανάμεσα στις συσπάσεις σ' ένα από τα λεπτά και παραγεμισμένα με ακατέργαστο βαμβάκι στρώματα πάνω στα οποία κοιμόμασταν τότε; Να αφέθηκε άραγε να σκεφτεί τη δική της μητέρα, που

είχε πεθάνει μόλις είχε φέρει στη ζωή την ίδια, είκοσι τρία χρόνια πριν; Η απώλεια αυτή, περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο, είχε διαμορφώσει τα φτωχικά παιδικά της χρόνια και την πεισματάρικη προσωπικότητά της.

Κι ο γάμος της, επίσης, είχε επηρεαστεί από τούτη την απώλεια. Η μητέρα του πατέρα μου είχε επίσης πεθάνει στη γέννα, που σημαίνει πως και οι δυο τους είχαν υποστεί στερήσεις –οικονομικές και συναισθηματικές– καθώς μεγάλωναν στο χωριό τους, την Καζίμπα, μία μέρα κοπιαστική πεζοπορία μέσα από φυτείες και δάση στα νοτιοδυτικά του Μπουκάβου. Είχαν και οι δυο τους κάθε λόγο να πανηγυρίζουν το δώρο της έλευσης των δικών τους παιδιών, μα και να φοβούνται επίσης τις δυσκολίες της γέννας τους.

Δεν υπάρχουν αξιόπιστα στοιχεία για τον αριθμό των μητρικών θανάτων εκείνη την περίοδο στο Κονγκό, καθώς αυτή είναι μια περιοχή όπου οι βελγικές αποικιοκρατικές αρχές δε συνέλεξαν δεδομένα. Μια εκτίμηση από την πρώτη εθνική απογραφή που διεξήχθη μεταξύ 1955 και 1957 συμπέρανε πως οι περισσότερες γυναίκες δεν έφταναν τα σαράντα. Το προσδόκιμο ζωής ήταν μόλις τα τριάντα οκτώ χρόνια, και η γέννα ήταν μεζών αιτία θανάτου.

Ο τοκετός χωρίς ιατρική φροντίδα ήταν, και ακόμα είναι για εκατομμύρια γυναίκες, παρτίδα ρώσικης ρουλέτας. Η μητέρα μου βγήκε ζωντανή απ' αυτόν τον γύρο γεννώντας εμένα – και μετέπειτα από άλλους επτά γύρους καθώς γεννούσε τα μικρότερα αδέρφια μου, κορίτσια και αγόρια. Όμως εγώ λίγο έλειψε να μην τα καταφέρω.

Αρκετές μέρες μετά τη γέννησή μου, οι φωνές μου έγιναν διαπεραστικά δυνατές, κι έπειτα αδύναμες. Το δέρμα μου χλώμιασε και το σώμα μου έκαιγε από τον πυρετό. Όταν αρνήθηκα και να λάβω τροφή, ήταν πλέον σαφές πως ήμουν βα-

ριά άρρωστος. Η μητέρα μου, που ακόμα ανάρρωνε από τη γέννα, ήξερε πως έπρεπε να ενεργήσει γρήγορα και πως θα έπρεπε να το πράξει αυτό μόνη. Ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας με τον πατέρα ήταν η αλληλογραφία.

Με τύλιξε σε ένα από τα *πάνι*ε της, τα πολύχρωμα σταμπωτά υφάσματα που φοριούνται ως φορέματα στο Κονγκό, και με έδωσε στην πλάτη της, με το αδύναμο και καυτό στέρνο μου κολλημένο πάνω της. Άφησε τις δυο αδελφές μου, που τότε ήταν τριών και επτά ετών, ξανά με τους γείτονες, και άρχισε να κατηγορίζει βιαστικά τον λόφο έξω από το σπίτι μας. Ο προορισμός της ήταν η μία από τις μόλις δύο πρόχειρες κλινικές που ήταν προσβάσιμες στον Μαύρο πληθυσμό του Μπουκάβου εκείνη την εποχή, και γνώριζε πως θα ήταν δύσκολο να μας δεχτούν.

Και τις δύο τις λειτουργούσαν καθολικοί, και οι σχέσεις ανάμεσα σ' αυτούς και τις προτεσταντικές οικογένειες όπως η δική μας ήταν ακόμα τεταμένες. Η Καθολική Εκκλησία υπήρξε ένας από τους πυλώνες του βελγικού αποικιοκρατικού συστήματος, μαζί με την κρατική διοίκηση και τις ιδιωτικές εταιρείες που ως παραχωρησιούχοι είχαν το ελεύθερο να οργανώνουν, να αστυνομεύουν και να εξορύσσουν μεγάλες περιοχές της χώρας.

Ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε καθολικούς και προτεστάντες αναγόταν αρκετά πιο πίσω, στο πρώτο κύμα Ευρωπαίων που κατέφθασαν στα τέλη της δεκαετίας του 1870 και κατά τη δεκαετία του 1880, και στις απαρχές της «Διαμάχης για την Αφρική», του ανταγωνισμού ανάμεσα στις αποικιοκρατικές δυνάμεις για εδάφη και πρώτες ύλες. Νεαροί λευκοί έμποροι και στρατιώτες αποζητούσαν την περιπέτεια, δελεασμένοι από αφηγήσεις περί άφθονου ελεφαντόδοντου και πληθώρας πολύτιμων λίθων, ενώ στο Λονδίνο, το Παρίσι, το Βερολίνο,

τη Λισαβόνα και τις Βρυξέλλες πολιτικοί συνωμοτούσαν, μηχανορραφούσαν και κήρυσσαν πολέμους για να ανακόψουν την πορεία των αντιπάλων τους.

Ταυτόχρονα ξεκίνησε τότε μια διαφορετική μα εξίσου σημαίνουσα διαμάχη: αυτή για τις αφρικανικές ψυχές. Στα βήματα των αποικιακών πραγματευτών, των αυτόκλητων τιμωρών και των δουλεμπόρων βάδισαν και οι πρώτοι ιερείς και πάστορες: ευαγγελικοί που δεν ενδιαφέρονταν για το κνήγι του υλικού πλούτου, αλλά για την πνευματική κατάκτηση – αν και τα πλούτη του Κονγκό τράβηξαν επίσης την προσοχή ορισμένων. Οι Βρετανοί προτεστάντες, υπό τη μορφή της Ιεραποστολής του Λίβινγκστον στην Ενδοχώρα, κατέφθασαν το 1878, ακολουθούμενοι τα αμέσως επόμενα χρόνια από βαπτιστές και μεθοδιστές από τη Σουηδία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Δύο γαλλικές ρωμαιοκαθολικές ιεραποστολές, ανάμεσά τους και οι Λευκοί Πατέρες, ήταν ενεργές ήδη από το 1880.¹

Η έκταση ήταν πελώρια, ο πληθυσμός του Κονγκό ως επί το πλείστον εχθρικός, και οι κίνδυνοι προφανείς για οποιονδήποτε προσηλυτιστή θα αποτολμούσε μια εξόρμηση σ' αυτή την τεράστια αχαρτογράφητη εσώτερη περιοχή. Αρχικά δεν υπήρχε ανάγκη για ανταγωνισμό ανάμεσα στα διάφορα θρησκευτικά τάγματα, που ένιωθαν όλα πως επιτελούσαν την ίδια «εκπολιτιστική» αποστολή. Αυτό όμως άλλαξε στα μέσα της δεκαετίας του 1880.

Οι παγκόσμιες δυνάμεις αναγνώρισαν τα εδάφη, που αρχικά ονομάστηκαν Ελεύθερο Κράτος του Κονγκό, ως υπό την κυριαρχία του βασιλιά Λεοπόλδου Β΄ του Βελγίου. Αγωνιώνας να επιδείξει πως είχε τον απόλυτο έλεγχο της νέας του αποικίας – διότι στην πραγματικότητα είχε μόνο εγκαθιδρύσει μερικούς εμπορικούς σταθμούς κατά μήκος του ποταμού

Κονγκό-, ο Λεοπόλδος επιστράτευσε το 1886 τη βοήθεια του πάπα Λέοντα ΙΓ΄.

Ο πάπας εξήγγειλε πως το Κονγκό θα έπρεπε πλέον να προσηλυτίζεται από Βέλγους καθολικούς. Η καθολική πίστη κατέστη εργαλείο της αποικιοκρατικής διαδικασίας, και οι προτεστάντες βρέθηκαν στριμωγμένοι στο περιθώριο. Το σχίσμα αυτό δίχασε τους πρώτους λευκούς αποίκους και την κοινωνία του Κονγκό καθώς όλο και περισσότεροι άνθρωποι μεταστρέφονταν υιοθετώντας τη νέα πίστη.

Ταλαισιμένη από την ανησυχία, κουβαλώντας ένα άρρωστο παιδί στην πλάτη, αποζητώντας απεγνωσμένα βοήθεια, η μητέρα μου μπλέχτηκε σ' αυτή τη σεχταριστική δίνη όταν προσέγγισε την κλινική, ένα απλό διώροφο κτίσμα που παρείχε βασική υγειονομική μέριμνα όπως εμβολιασμούς, επιδέσεις και αντιβιοτικά. Αυτά τα τελευταία ήταν αναγκαία για να σωθεί η ζωή μου.

Τη λειτουργούσαν Βελγίδες καλόγριες, και η μητέρα μου τους ζήτησε βοήθεια. Με ξετύλιξε, κλαίγοντας με αναφιλητά. Είχα πλέον δυσκολία στην αναπνοή. Τις παρακάλεσε να αγγίξουν το ιδρωμένο δέρμα μου και να εξετάσουν τα μάτια μου που είχαν αρχίσει να κτρινίζουν.

Όμως οι αδελφές την έδιωξαν, ασυγκίνητες. Η κλινική ήταν μόνο για καθολικούς, όπως την πληροφορήσαν. Εκείνη την εποχή ο χριστιανισμός είχε μια ιστορία μόλις εβδομήντα πέντε ετών στο Κονγκό, κι όμως ο διχασμός ήταν ήδη σκληρός σαν τείχος τόσο παχύ και ανυπέρβλητο, που μπορούσε να κρίνει τη ζωή ή τον θάνατο. Η μητέρα μου ικέτευε τις αδελφές, αλλά μάταια.

Να έπαιξε ρόλο η φήμη του πατέρα μου; Παρότι βρισκόταν εκτός περιοχής εκείνη τη στιγμή, είχε ολοένα αυξανόμενη φήμη στο Μπουκάβου ως ο πρώτος Κονγκολέζος προτε-

στάντης ιερέας. Η μητέρα μου δεν έμαθε ποτέ αν αυτή ήταν η εξήγηση για την ψυχρότητα των καλογοριών.

Καθώς όμως σκαρφάλωνε ξανά αργά τον λόφο με τα σανδάλια και το πάνι της, πεπεισμένη πως θα είχα πεθάνει ως το πρωί, έκλαιγε με δάκρυα καυτά, πόνου και πικρίας, και καταριόταν την ανοησία της θρησκευτικής έριδας και τη δική της αδυναμία να την ξεπεράσει.

Καθώς με λίκνιζε αργότερα εκείνο το βράδυ στο σπίτι, με το άτονο κορμί μου στην αγκαλιά της, είπε πως ένιωθε τη ζωή να με εγκαταλείπει, πως με έχανε μπροστά στα ίδια της τα μάτια. Σκέφτηκε τη γειτόνισσα που είχε κόψει τον ομφάλιο λώρο μου. Η μητέρα μου ήταν βέβαιη πως εκείνη ευθυνόταν για τη μόλυνση που ρήμαζε το κορμί μου.

«Το έβλεπα πως έκανε λάθος», μου είπε αργότερα. «Όμως εγώ ήμουν ξαπλωμένη, μόλις σε είχα γεννήσει. Δεν μπορούσα να κάνω τίποτα».

Απ' όσα μου περιέγραψε ως συμπτώματα και ως θεραπεία, είμαι σχεδόν βέβαιος πως έπασχα από σηψαιμία, μια μόλυνση του αίματος που είναι θανάσιμη για τα μωρά αν δε θεραπευτεί.

Πιο κοινή αιτία μόλυνσης είναι η κοπή του ομφάλιου λώρου, είτε με λάθος τρόπο είτε με ακάθαρτη λεπίδα. Όταν γεννιέται ένα μωρό, η σωστή διαδικασία είναι να συσφίγγεται ο λώρος σε δύο σημεία ώστε να σταματάει η εκατέρωθεν ροή του αίματος, κι έπειτα να κόβεται στο μέσο, αφήνοντας ένα άκρο αρκετών εκατοστών από την πλευρά του μωρού.

Η γειτόνισσα τον είχε κόψει πολύ κοντά στο κορμί μου, μη αφήνοντας αρκετό ιστό ώστε να δεθεί σωστά ο λώρος, κι έτσι είχα εκτεθεί σε βακτήρια κάθε είδους. Ο αφαλός μου είχε αρχίσει να τρέχει και να στάζει πύον μερικές μέρες μετά τη γέννησή μου.

Θα μπορούσε να είναι το τέλος μου. Θα μπορούσα να είχα γίνει μια σύντομη και οδυνηρή ανάμνηση για την οικογένειά μας. Όμως δεν είχε έρθει η ώρα μου. Μια δεύτερη γυναίκα θα έμπαινε στη ζωή μου από τις πρώτες μέρες της ύπαρξής μου, προαναγγέλλοντας τις πολλές άλλες που συνάντησα έκτοτε. Σε εκείνη οφείλω την επιβίωσή μου.

Η ζωή στο Κονγκό συχνά εξαρτάται από τυχαία συναπαντήματα. Σε μια στιγμή ανάγκης, μπορεί να βρεθεί στον δρόμο σου ένας σπλαχνικός άγνωστος· κι εκεί που διόλου δεν το περιμένεις, ένας ένοπλος άντρας. Σ' έναν κόσμο χρόνιας μη προβλεψιμότητας, το θείο χέρι της Πρόνοιας βρίσκεται μονίμως εν δράσει, και ίσως αυτό να εξηγεί γιατί οι Κονγκολέζοι είναι τόσο δεισιδαίμονες και τόσο ένθερμοι πιστοί. Όλοι μας τα κουτσοκαταφέρνουμε, προσπαθώντας να προστατεύσουμε τον εαυτό μας και την οικογένειά μας, η ζωή μας φαίνεται να εξαρτάται από δυνάμεις πέρα από την αντίληψή μας. Αυτό ίσχυε το 1955 και ισχύει εξίσου και σήμερα.

Ενώ η μητέρα μου φοβόταν πως ο Θάνατος ετοιμαζόταν να χτυπήσει το σπιτικό μας, κάποιος από τη γειτονιά είχε ενεργοποιήσει έναν μηχανισμό που θα με έσωζε. Το άτομο αυτό –δε μάθαμε ποτέ ποιος ήταν ο υπεύθυνος– βάδισε ως την οικία μιας ιεραποστόλου και δασκάλας που ζούσε σ' ένα τούβλινο σπιτάκι στα ριζά του λόφου. Γύρω στις τρεις το πρωί παρέδωσε ένα χειρόγραφο σημείωμα που εξηγούσε την κρίσιμη κατάσταση στην οποία βρισκόταν η μητέρα μου.

Η ιεραπόστολος ήταν από τη Σουηδία, μια γυναίκα γύρω στα τριάντα, ονόματι Μάικεν Μπέργκμαν. Είχε επιλέξει να ζήσει στη δική μας περιοχή του Μπουκάβου, μία από τους λίγους Ευρωπαίους που είχαν προτιμήσει μια Μαύρη συνοικία αντί για την άνεση και την οικειότητα του λευκού κέντρου της πόλης. Στην αυστηρά διαχωρισμένη κοινωνία της εποχής,

ήταν ίσως ο μοναδικός άνθρωπος που θα μπορούσε να υπερνικήσει τις προκαταλήψεις στην κλινική.

Η Μάικεν διάβασε πως ο νεογέννητος γιος του πάστορα Μουκουέγκε ήταν βαριά άρρωστος και πως του είχαν αρνηθεί τη θεραπεία. Σηκώθηκε αμέσως, ντύθηκε, και ήρθε στο σπίτι μας μ' έναν φακό. Η μητέρα μου λαγοκοιμόταν μ' εμένα στην αγκαλιά της. Αρχικά ξαφνιάστηκε, έπειτα όμως κάθισε με τη Μάικεν και της αφηγήθηκε την απελπισία που είχα νιώσει με την εμπειρία της νωρίτερα, όταν είχε προσπαθήσει μάταια να συναντήσει κάποια νοσοκόμα.

Η Μάικεν υποσχέθηκε να βοηθήσει.

Με το πρώτο φως της ημέρας, κατευθύνθηκε προς την άλλη κλινική της πόλης, όπου ενημέρωσε τις καλόγριες πως η κατάστασή μου ήταν κρίσιμη και υποστήριξε πως ο θάνατός μου, αν αρνούνταν να με δεχτούν, θα ήταν εν μέρει δική τους υπαιτιότητα. Της έδωσαν ένα χαρτάκι για κατεπείγουσα εισαγωγή, το οποίο η Μάικεν πήγε στη μητέρα μου, προτρέποντάς τη να το χρησιμοποιήσει άμεσα. Αυτό το έγγραφο της επέτρεψε να παρακάμψει τη μεγάλη ουρά που υπήρχε απέξω και να μπει κατευθείαν μέσα, μ' εμένα στην αγκαλιά της.

Μου χορήγησαν αμέσως μια πρώτη δόση πενικιλίνης, και οι καλόγριες ζήτησαν από τη μητέρα μου να επιστρέψει έξι ώρες αργότερα. Κατά τη διάρκεια της αναμονής μέχρι να ξαναπάμε, η μητέρα μου με φύλαγε στο σπίτι, περιμένοντας να δει σημάδια βελτίωσης καθώς το μικρό μου στέρνο ανεβοκατέβαινε σε μια αλληλουχία από ρηχές ανάσες. Έχω αντικρίσει αυτά τα συμπτώματα, και το αγωνιώδες ύφος των μητέρων που αναζητούν τη χαραυγή της ανάρρωσης, χιλιάδες φορές έκτοτε.

Την ώρα της δεύτερης δόσης του αντιβιοτικού, η κατάσταση μου δεν είχε βελτιωθεί ακόμα. Οι καλόγριες προσπάθη-

σαν να καθησυχάσουν τη μητέρα μου. «Θα αλλάξει, το παιδί θα αρχίσει ν' αντιδρά», της είπαν.

Μόνο προς το τέλος της ημέρας, την ώρα της τρίτης δόσης, ξεκίνησα να ανασαίνω πιο βαθιά, η μάσκα του πόνου άρχισε να εγκαταλείπει το πρόσωπό μου. Ως το επόμενο πρωί, ο πυρετός είχε υποχωρήσει.

Η μητέρα μου δε λησμόνησε ποτέ τη Μάικεν Μπέργκιαν. «Χάρη σ' αυτήν είσαι ζωντανός», μου έλεγε. Το 2009, όταν με είχαν προσκαλέσει στη Στοκχόλμη για να παραλάβω ένα σουηδικό βραβείο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η μητέρα μου πρότεινε να καλέσουμε τη Μάικεν στην τελετή και στο επίσημο δείπνο.

Εκείνη ήταν πια μια αδύναμη και γηραιά κυρία, πάνω από ογδόντα χρονών, όμως οι αναμνήσεις της από το Κονγκό παρέμεναν ακόμα ζωηρές. Όταν συναντηθήκαμε, ήταν σαν επανένωση με μια γιαγιά που την είχα χάσει για χρόνια. Αγκαλιαστήκαμε και γελάσαμε. Είχε γίνει στενή φίλη της οικογένειάς μετά τη γέννησή μου και τη συγκίνησε η πρόσκληση στην τελετή. Μου υπενθύμισε τα παιχνίδια που έπαιζε μαζί μου όταν ήμουν μικρός.

Κατά τη διάρκεια του δείπνου η μητέρα μου έβγαλε λόγο και είπε σε όλους πως η πραγματική σταρ ανάμεσα στους συνδαιτυμόνες ήταν η Μάικεν, μια γυναίκα που είχε αφιερώσει τη ζωή της στο να βοηθάει τους άλλους και που χωρίς αυτήν κανείς μας δε θα βρισκόταν εκεί. Η Μάικεν φάνηκε ελαφρώς αμήχανη, κι έπειτα δάκρυσε όταν ολόκληρη η αίθουσα ξέσπασε σε έντονα χειροκροτήματα.

Η μητέρα μου, που παρέμεινε ευλαβής ως το τέλος των ημερών της το 2019, σε ηλικία ογδόντα επτά ετών, ήταν επίσης πεπεισμένη πως η ταραχώδης γέννησή μου καθόρισε όλη την υπόλοιπη ύπαρξή μου. «Όταν μπήκαμε στην κλινική, ο

Θεός εναπόθεσε ένα μήνυμα στην καρδιά σου», έλεγε. «Πως θα πρέπει να βοηθάς άλλους, όπως ακριβώς έλαβες κι εσύ βοήθεια».

Ένωθα πάντα άβολα μ' αυτή την αντίληψη περί μοίρας, διότι πιστεύω τόσο έντονα στην έννοια του ανθρώπινου παράγοντα. Ο Θεός μας έπλασε, πιστεύω, έπειτα όμως μας άφησε ελεύθερους να κάνουμε τις δικές μας επιλογές. Η αντίληψη περί μοίρας συνεπάγεται πως είμαστε κάπως παθητικά όντα, που ακολουθούν προεπιλεγμένες πορείες. Πιστεύω πως πάντα βρισκόμαστε αντιμέτωποι με επιλογές, να είμαστε ενεργητικοί ή παθητικοί, να ακολουθούμε τη συνείδησή μας ή να την αγνοούμε, και πως χρησιμοποιούμε την ελευθερία αυτή για να κάνουμε το καλό ή το κακό. Η μητέρα μου, όμως, ήταν πεπεισμένη πως το μονοπάτι μου ήταν προκαθορισμένο.

Ίσως να έχει δίκιο ως προς το ότι η αντάρα της γέννησής μου και η οικογενειακή μου ιστορία είχαν επίδραση στην κατοπινή ζωή μου. Ο πρώτος μου επαγγελματικός στόχος ήταν η καταπολέμηση της θανάσιμης λοταρίας του τοκετού, στην οποία εκατοντάδες χιλιάδες γυναίκες σε όλη την υφήλιο χάνονται κάθε χρόνο, φέροντας στον κόσμο νέες ζωές σε μη ασφαλείς συνθήκες. Βρέφη εξακολουθούν να πεθαίνουν εξαιτίας της άγνοιας και της αμέλειας. Η μητρική, βρεφική και παιδική θνησιμότητα έχουν μειωθεί σε πολύ σημαντικό βαθμό στη Δύση, ωστόσο εξακολουθούν να στοιχειώνουν μεγάλες εκτάσεις του πλανήτη, ανάμεσα σ' αυτές και το Κονγκό.

Εξακολουθώ να θαυμάζω τη γενναιότητα που επέδειξε η μητέρα μου καθώς γέννησε εμένα και τα άλλα μου αδέρφια στο σπίτι, γνωρίζοντας πως μια μόλυνση, ένας τοκετός με ισχυρή προβολή ή μια επιλόχεια αιμορραγία θα μπορούσε να την καταδικάσει, όπως και τις δυο μου γιαγιάδες, σε θάνατο.

Και συνεχίζω να θαυμάζω την αυταπάρησηση της Μάικεν,

που θα μπορούσε να είχε αγνοήσει τον χτύπο στην πόρτα της μες στην άγρια νύχτα ή να είχε θεωρήσει πως η ζωή ενός φτωχού Μαύρου παιδιού που του είχαν αρνηθεί την ιατρική βοήθεια δε θα μπορούσε να σωθεί. Εκείνη όμως αγνόησε το κάλεσμα των σειρήνων της απάθειας ή της ηττοπάθειας. Καταλάβαινε πως η ταυτότητά της της έδινε δύναμη και ευθύνη.

Η γενέθλια πόλη μου, το Μπουκάβου, είχε αρχικά χτιστεί πάνω σε πέντε μικρές χερσονήσους γης που εκτείνονται σαν τενωμένα δάχτυλα μέσα σε μια λίμνη, τη λίμνη Κίβου. Όταν η ηλιοφάνεια είναι έντονη, τα νερά της παίρνουν το τριχουάζ χρώμα που βλέπει κανείς στην Καραιβική ή στη Μεσόγειο. Όταν είναι απόλυτα στάσιμα προς το τέλος της ημέρας, μοιάζουν μ' έναν ελαφρώς κινούμενο καθρέφτη, προσφέροντας μια αντανάκλαση των γύρω λόφων και βουνών. Το σούρουπο αποτελούν ένα θέαμα που δε θα κουραστώ ποτέ να αντικρίζω – λαμποκοπούν με πορτοκαλί κι έπειτα ροδαλούς χρωματισμούς καθώς ο ήλιος δύει. Έπειτα γίνονται μπλε του μελανιού, κι έπειτα σταχτιά και μαύρα και κάθε ενδιαμέση απόχρωση.

Έχει μια μαγνητική και μυστηριώδη ομορφιά η λίμνη. Στα υδάτινα βάθη της πιστεύεται πως υπάρχουν μεγάλα αποθέματα απορροφημένου μεθανίου, κάνοντας τη ζωή εκεί σχεδόν ανύπαρκτη.

Η θερμοκρασία εδώ κυμαίνεται κατά μέσο όρο περί τους είκοσι βαθμούς Κελσίου όλον το χρόνο, χάρη σε ένα υψόμετρο γύρω στα χίλια πεντακόσια μέτρα. Δεν έχουμε ούτε την αποπνικτική ζέστη ούτε τη βαριά υγρασία που απαντάται στην πρωτεύουσά μας, την Κινσάσα, σχεδόν δύο χιλιάδες χιλιόμετρα δυτικά, στην άλλη άκρη της χώρας.

**Ο βραβευμένος με Νομπέλ Ειρήνης, παγκόσμιας φήμης
γιατρός και αναγνωρισμένος ακτιβιστής των ανθρωπίνων
δικαιωμάτων, δόκτωρ Ντενίς Μουκουέγκε, μας καλεί
να αναλάβουμε δράση προκειμένου να αντιπαρατεθούμε
με τη μάστιγα της σεξουαλικής βίας και να διδαχθούμε από
την ανθεκτικότητα, το σθένος και τη δύναμη των γυναικών.**

Δίπλα στον μύθο ότι δεν υπάρχουν γυναίκες έτοιμες να αναλάβουν ηγετικές θέσεις σε έναν κόσμο αντρών, υπάρχει και ο μύθος ότι δεν υπάρχουν άντρες έτοιμοι να αντιληφθούν σε βάθος το νόημα και την αξία της έμφυλης ισότητας και να φωνάξουν γι' αυτήν. Ο Ντενίς Μουκουέγκε είναι από τους σπουδαίους άντρες που καταρρίπτουν τον δεύτερο μύθο και συμβάλλουν ουσιαστικά στην προσπάθεια να ανατραπούν πολλοί ακόμα – μεταξύ αυτών, σίγουρα και ο πρώτος.

ΣΤΕΛΛΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ,
συγγραφέας-συνιδρύτρια Οργανισμού Women on Top

Ο συγγραφέας Ντενίς Μουκουέγκε είναι γιατρός. Ό,τι έρχεται στην αντίληψή μας για τον γιατρό στον Δυτικό κόσμο δεν έχει καμία σχέση με το μέγεθος αυτού του ανθρώπου. Αν τον αποκαλούσα Ιησού, δε θα ήμουν βλάσφημη. Η κοπιώδης ζωή του στοιχειώνεται από τη σωτηρία των γυναικών και των παιδιών στο Κονγκό, αλλά δε μένει μόνο εκεί. Έχοντας ζήσει στο δέρμα του θηριωδίες, εγκλήματα κατά της ζωής και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, συνεχίζει προσδοκώντας ότι ο κόσμος των εγκληματικών ανισοτήτων θα αλλάξει.

Ένα οδονηρό βιβλίο που ακουμπά και την ελληνική επικαιρότητα, και πρέπει να διαβάσουν όλοι, κυρίως οι άνδρες.

ΜΑΡΙΑΛΕΝΑ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
συγγραφέας-ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεύτρια

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ.ΣΗΣ.: 25940